

BERGENHUS. GNR. 163, BNR. 23. MØLLENDAL ØST.

DETALJREGULERINGSPLAN FOR GRIEGAKADEMIET

KULTURMINNEDOKUMENTASJON

PLAN 2022/20699

Oppdragsnavn
BERGENHUS. GNR. 163, BNR. 23. MØLLENDAL ØST.
DETALJREGULERINGSPLAN FOR GRIEGAKADEMIET

Revisjon	Dato	Revisjonen gjelder	Utarbeidet av	Kontrollert av	Godkjent av
01	19.09.22	Opprinnelig dokument	HEAK	HESTO	KRJBRG

Henning Larsen
Harbitzalléen 5
Postboks 427 Skøyen
0213 Oslo

henninglarsen.com

Innholdsfortegnelse

1.	Innledning	2
1.1	Formål med reguleringsplan	2
1.2	Utstrekning	3
1.3	Beliggenhet	3
2.	Områdets historie	4
3.	Bygningsmiljø	6
3.1	Møllendalsveien 70	7
3.2	Møllendalsveien 61 B	8
3.3	Alrekstad skole/ tidligere Årstad	8
3.4	Møllendalsveien 63a	8
3.5	Møllendalsveien 63	9
4.	Andre typer kulturmiljø	9
4.1	Gamle ferdselsårer og veifar	9
4.2	Mur langs Møllendalsveien	10
4.3	Registrerte kulturminner	11
5.	Planens konsekvens	12
5.1	Omkringliggende bygningsmiljø	12
5.2	Andre typer kulturmiljø	12
6.	Konklusjon	12
7.	Kilder	13

1. Innledning

1.1 Formål med reguleringsplan

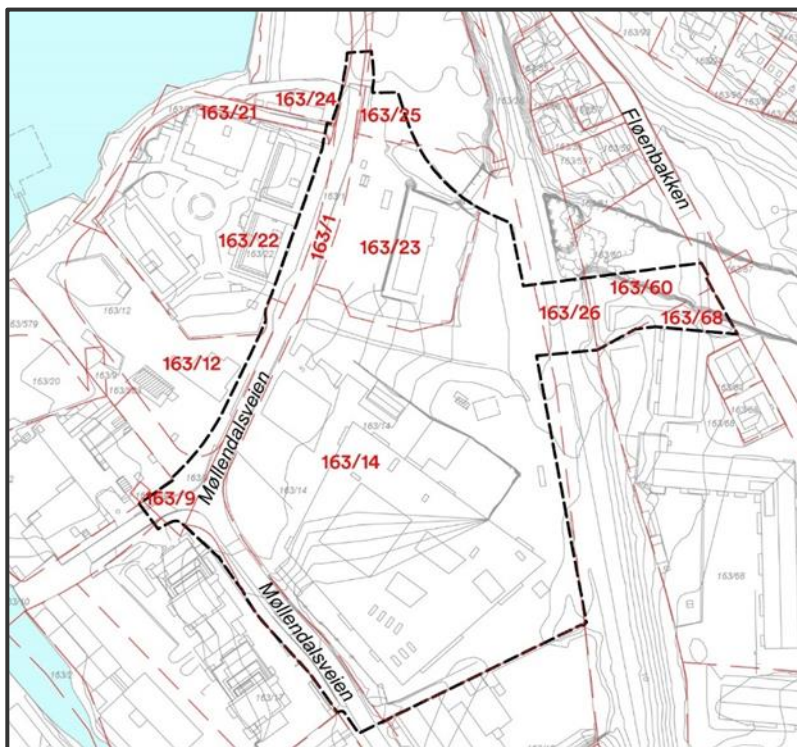
I 2017 ble Kunst- og designhøgskolen i Bergen og Griegakademiet - Institutt for musikk ved Universitetet i Bergen (UiB) slått sammen til Fakultet for kunst, musikk og design (KMD). KMD utdanner fremtidens kunstnere, designere, musikere, komponister, musikkterapeuter, musikkvitere, kuratorer, musikk- og kunstpedagoger.

Statsbygg og UiB arbeider nå for å få realisert et eget bygg også for musikkfeltet, og planen er løse dette på nabotomten i Møllendalen. Griegakademiets nybygg vil blant annet romme to konsertsaler, noe som vil gi ytterligere kraft til ambisjonen om å nå ut til et bredt publikum.

Hensikten med reguleringsplanarbeidet er å fastsette rammer som muliggjør utvikling av et nytt høykvalitets bygg for Griegakademiet.

Dette innebærer en samlokalisering med institutt for kunst og design i Møllendalsveien 61 (M61), og det er nybygg på nabotomten til M61 som skal romme funksjoner for Griegakademiet.

Vedtatt reguleringsplan skal legge til rette for oppføring av et nybygg som skal fungere sammen med eksisterende KMD. Samlet vil bebyggelsen utgjøre et nytt bygningskompleks som samler flere kulturinstitusjoner i et nabolag. Reguleringsplanforslaget skal legge til rette for et prosjekt som skal revitalisere området i Møllendal. Målet er å skape et prosjekt som begeistrer og gir noe tilbake til byen, allmenheten og brukerne av sentrumsformål.

Figur 1. Foreløpig planavgrensning

1.2 Utstrekning

Planområdet utgjør ca. 21 dekar, og avgrenses av Møllendalsveien i vest, og Kronstadsporet i øst.

1.3 Beliggenhet

Planområdet omfattes av formålene sentrumskjerne og byfortettingssone i kommuneplanens arealdel 2018. Det er òg en del av et transformasjonsområde, hvorav Møllendal allmenning og KMD er sentrale elementer. Tilstøtende områder omfatter boliger, plasser, gågate og fortausarealer.

Planområdet har urbane kvaliteter med umiddelbar nærhet til Store Lungegårdsvann, en turvei med tilgjengelig strandlinje, bybanestopp og direkte tilknytting til Møllendal allmenning.

Figur 2. Planområdets beliggenhet

2. Områdets historie

Planområdet antas å ha ligget under marin grense, 9800 år før nåtid. Det er gjort funn fra jernalderen i åsen øst for planområdet (Fløenbakken 41) som viser at det har vært menneskelig aktivitet i området i førhistorisk tid.

Figur 3. Modellering av marin grense i førhistorisk tid (Bergen kommune, 2022)

Møllendalsveien som siden middelalderen hadde representert en hovedferdselsåre fra byen mot vest og sør, ble på 1800-tallet en yndet spaservei for byens befolkning. Industriutviklingen rundt Møllendalselven har tradisjoner så langt tilbake som 1500-tallet, med ulike typer mølleanlegg langs elven fra elvens munning og opp til Svartediket (Byantikvaren, 2002).

Store Lungegårdsvann har gjennom tidene blitt gjenfylt, noe som betyr at breddene som eksisterer i dag i vesentlig grad er fra det 20. århundre (Byantikvaren, 2002). Store- og Lille Lungegårdsvann var opprinnelig en sammenhengende arm av Puddefjorden, som avgrenset det første byområdet mot sør og sørvest. Denne fjordarmen ble kalt Alrekstadvågen og gikk helt inn til Ole Bulls plass og dekket hele området mellom Kaigaten og Lars Hillesgate.

I den sydlige enden av vannet ble det foretatt betydelige utfyllinger ved Møllendalselvens munning. På en del av strekningen mellom Fløen og Møllendalselven har derimot strandlinjen ikke endret seg i særlig stor grad. Det samme gjelder for strandlinjen langs Møllendalsveien fra Tonningsneset og inn mot Nygårdsbroen.

Fløen gård lå tett ved Lungegårdsvannet og markerte på slutten av 1700-tallet grensen til Domkirkens sogn i Bergen. Dette området var lenge et grenseområde mellom byen og dens omland. Fløenbekken var nordgrense for den gamle kongsgården Alrekstad og dannet fram til 1915 en del av grensen mellom Bergen og Årstad herred. Sannsynligheten for at det er drevet regulært gårdsbruk i Fløen er imidlertid ikke særlig stor. I dette området som i dag avgrenses av Møllendalsveien, Kalfarveien og Fløenbakken, kan noen av de eldste bevarte byggene ha vært knyttet til ferdselen langs det viktige veifaret mot Årstad gård og Haukeland. Flere av disse husene har høye kjellermurer, noe som kan tyde på at de kan representere en variant av de bergenske steinkjellerne.

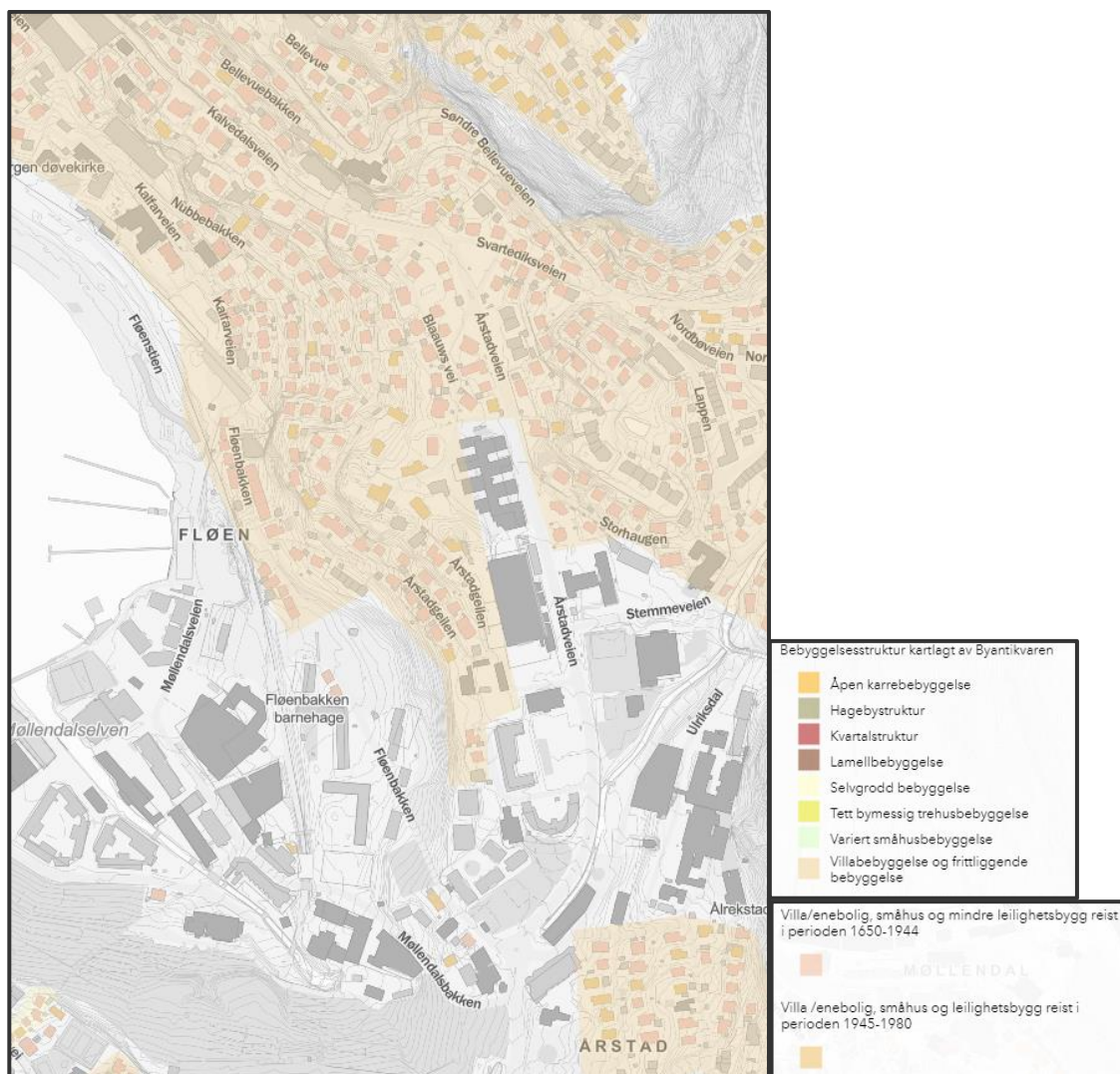
Planområdet var på slutten av 1600-tallet eid av Slekten Giese, som hadde en mølle på stedet. Senere har det vært både gjestgiveri og lystgård her. Mellom 1743 og 1810 var gården tingsted for Skjold skiprede. I 1872 ble imidlertid gården solgt til Johan Thesen som oppførte en ny, herskabelig hovedbygning – Aalrekstrand, som senere ble aldersbolig. Gården ble ekspropriert i 1955 i forbindelse med utvidelse av Sverre Muncks industrianlegg (Møllendalsveien 61) (Byantikvaren, 2002).

3. Bygningsmiljø

Småhusbebyggelse og sjøboder i Fløen var opprinnelig forstadsbebyggelse til Bergen, organisert som en grend langs den gamle ferdselsåren inn til byen fra sør. Bygningsmiljøet vokste frem på slutten av 1700- tallet og var knyttet til innfartsåren og næringsdrift.

Møllendalselven har gitt grunnlag for tidlig mølledrift, helt siden 1200-tallet. Opp gjennom historien har mange bygg vært knyttet til eleven og denne typen industri.

Nærområdet har tidligere også vært preget av både gårdsdrift og industri. Nordøst mot Svartediket og øst oppover Fløenbakken er området preget av villaer og eneboliger som er bygget mellom 1650 og 1944, med innslag av nyere villaer og eneboliger bygget mellom. I dag er tilgrensende områder til planområdet dominert av moderne boligbebyggelse og eldre næringsbygg.

Figur 4. Bygningsmiljø i området (Bergen kommune, 2022).

Det finnes ingen bygningsmiljø med kulturhistorisk verdi innenfor planområdet. Derfor omtales kun bygg i nærheten av planområdet i dette kapittelet.

3.1 Møllendalsveien 70

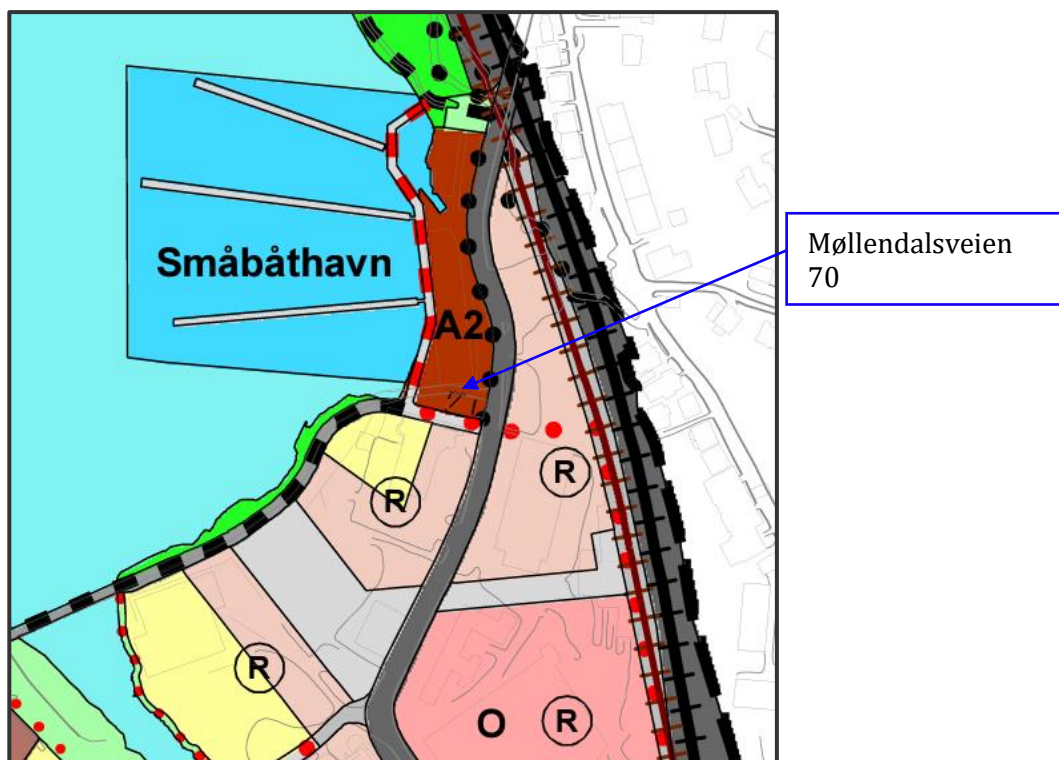
De gjenværende sjøbodene/pakkbodene og repperbanene betraktes som noen av de viktigste objektene i kulturmiljøet i Bergen. Færre enn 100 av de 800 bodene byen hadde rundt år 1900 står fortsatt.

Møllendalsveien 70 er i dag brukt som klubbhus for Draugen klubbhusforening. Naustet kan mulig dateres tilbake til 1700-tallet.

Figur 5. Møllendalsveien 70. Hentet fra Google Streetview (Google, 2022)

Bygget er regulert til restriksjonsområde «Områder der det skal tas spesielt hensyn til byform og kulturminner» i Kommunedelplan for Store Lungegårdsvann, søndre del. Bygget er en av få som viser hvor strandlinjen kan ha gått tidligere (Byantikvaren, 2002).

Figur 6. Utsnitt fra plankart for KDP Store Lungegårdsvann søndre del

3.2 Møllendalsveien 61 B

Sør for plangrensen ligger et bygg tegnet av Knut Knaus. Dette ble oppført i 1940, og senere utvidet. Byggets formspråk er tett knyttet til industriarkitektur på 1960-tallet.

3.3 Alrekstad skole/ tidligere Årstad

Bygningene tilknyttet det tidligere lyststedet på Årstadplatået er alle SEFRAK-registrert (SEFRAK-ID: 12010511002-12010511005). Før lyststedet ble bygget lå den gamle kongsgården Aleksrad på området, som opprinnelig var en del av Lungegårdsgodset. Byggene er fra 17/1800-tallet og har blitt ombygd, men deler av det opprinnelige bygget brukes i dag som skole for ungdom med sosiale og emosjonelle utfordringer (Bergen kommune, 2001).

Figur 7. Alrekstad skole slik den fremstår i dag (Bergen kommune, 2001)

3.4 Møllendalsveien 63a

Bygget ble oppført for Norsk Hyssingfabrikk i 1938, og er tegnet av Leif Grung. Bygget er et eksempel på funksjonalistisk industriarkitektur. I dag blir bygget blant annet brukt til bolig.

Figur 8. Møllendalsveien 63A. Foto Byantikvaren til venstre, Opus Bergen til høyre

3.5 Møllendalsveien 63

Bygningen ligger østsiden av Møllendalselven, og er tegnet av arkitekt og bygget i 1922. Bygget har et autentisk ytre, men endret interiør. Det har verdi som representant for en tidlig utbyggingsfase av industri og næringsrettet virksomhet langs elven.

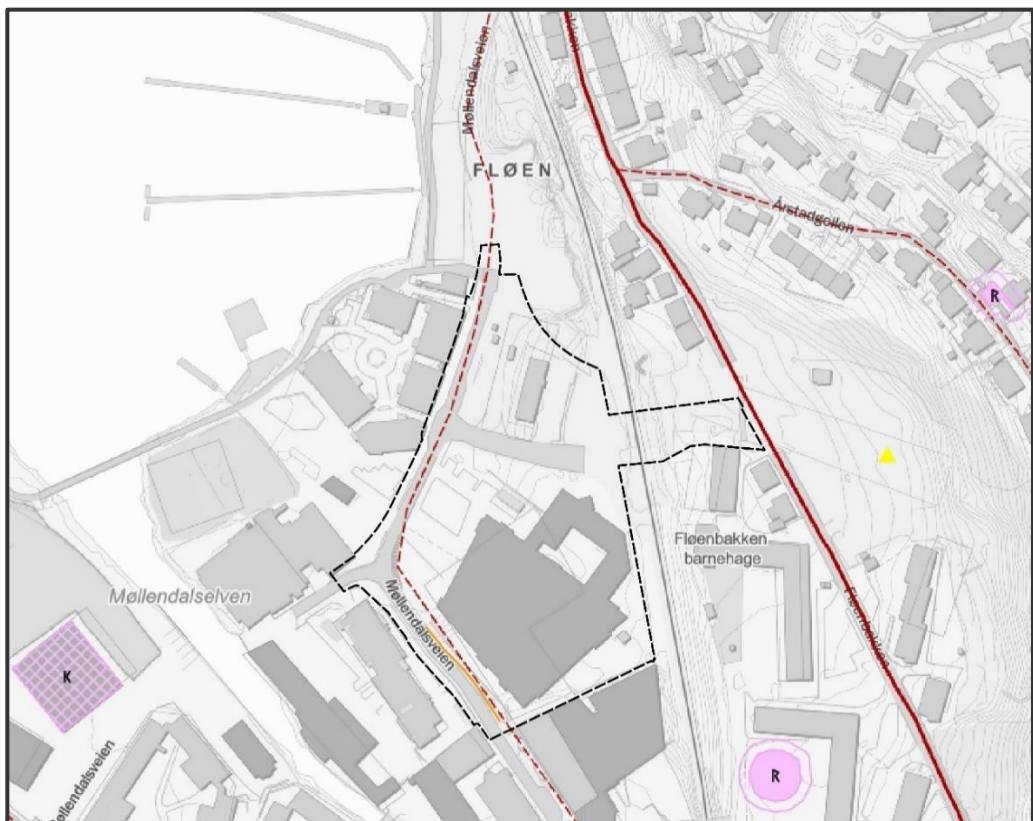
Figur 9. Møllendalsveien 63, sett fra vest foto tatt av Rambøll.

4. Andre typer kulturmiljø

4.1 Gamle ferdelsårer og veifar

En av byens hovedferdselsårer gikk fra middelalderen rundt Store Lungegårdsvann og delte seg så videre mot Laksevåg og Fana. Christianiaveien førte ut av byen på østsiden av Store Lungegårdsvann, omtrent langs de samme traséene som Kalfarveien til bakketoppen, Gamle Kalvedalsvei og Svartediktsvei og videre på nordvestre side av Svartediket. Landeveien gikk vestover og fulgte mer eller mindre det som i dag er Møllendalsveiens trasé. Ferdelsåren har eksistert siden middelalderen, og var en hovedferdselsåre fram til Nygårdsbroen ble åpnet i 1851. Denne landeveien fra Bergen til Damsgård og videre mot Gravdal førte rundt Store Lungegårdsvann via Møllendal og Solheimsviken. Langs store strekk rundt vannet fulgte veifaret sjøkanten.

Veifaret krysset tidligere Møllendalselven lenger opp enn det den gjør i dag. På slutten av 1700-tallet kan det se ut som om veien krysset så langt opp som Årstadveien, og i 1883 krysset den like nord for den eksisterende barkemøllen i Møllendalsbakken 1. Det finnes antagelig spor etter den tidligere broen i fundamentene til broen som leder inn i bygnings-komplekset i Møllendalsbakken 1. Fløenbakken var hovedvei mellom byen og de sørlige delene av Bergensdalen, som Landås og Natland, og var del av den Stavangerske postvei (Byantikvaren, 2002).

Figur 10. Kulturmiljø innenfor plangrensen består av historisk veifar (rød, stiplet linje) og et gammelt steingjerde (oransje linje). Kartgrunnlag hentet fra Bergrenskart (Bergen kommune, 2022)

4.2 Mur langs Møllendalsveien

Langs Møllendalsveien 61 er det bevart et godt stykke av et gammelt steingjerde som kan knyttes til den opprinnelige gårdsstrukturen på området. Gjerdet er ett av få gjenværende spor etter gårdsstrukturen fra midten av 1700-tallet/ starten av 1800-tallet.

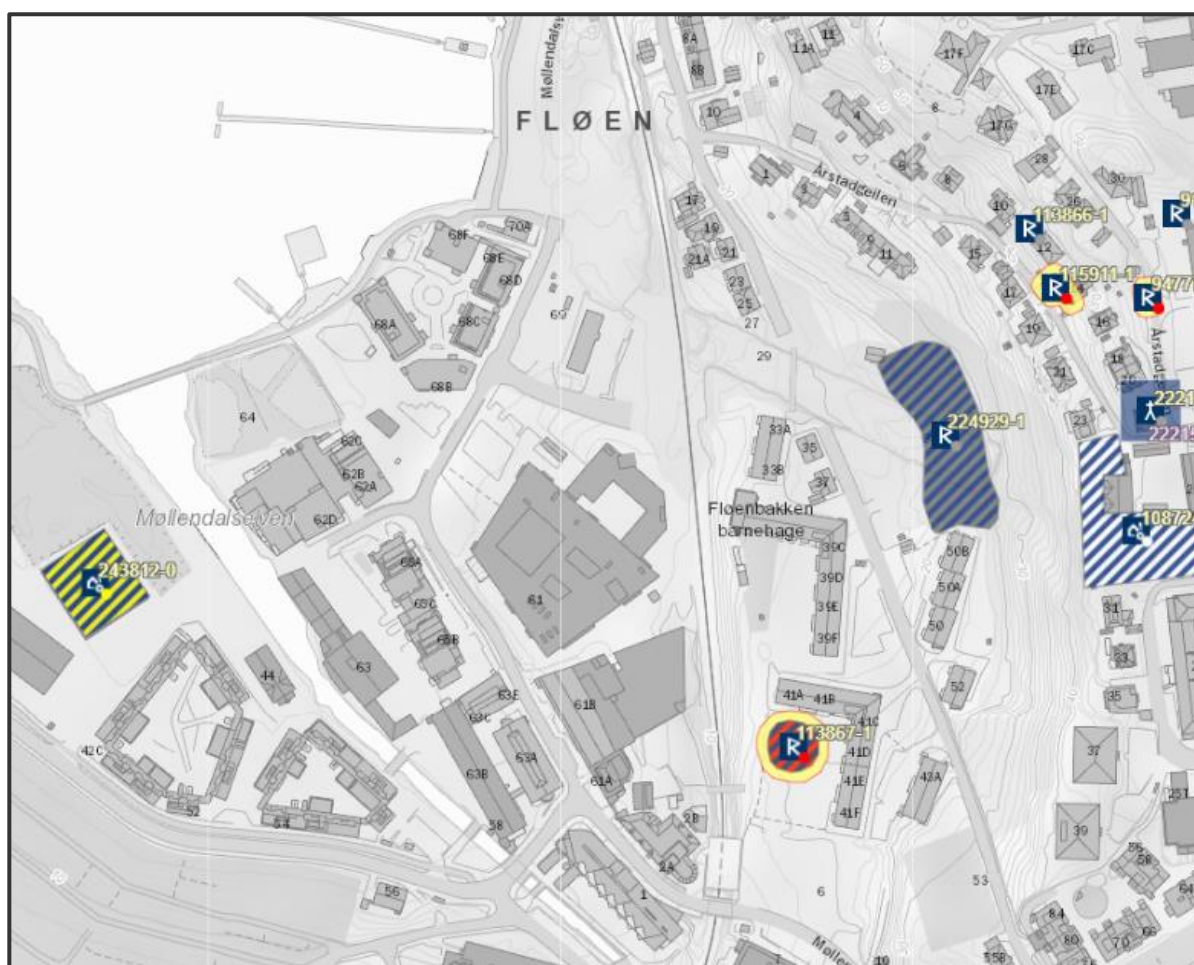

Figur 11. Mur langs Møllendalsveien (Google, 2022)

4.3 Registrerte kulturminner

Det er ingen automatiske fredete kulturminner i selve området. Omtrent 150 meter sørøst for planområdet ligger det imidlertid en gravhaug fra jernalder (Askeladden ID: 113867). Omtrent 250 meter øst for planområdet, like nord for gårdstunet på Årstad, ligger flere automatisk fredete kulturminner; dyrkingsspor (Askeladden id 94777-1 og 115911-1). I dette området lå også en gravhaug (ID:113866-1), Aktivitetsområde (ID:224929-1) og kokegrop (ID:91314-1), som alle har blitt fjernet.

Vest for planområdet ligger et krigsminne i form av et sementstøperi fra 1942/1943 (ID: 243812-0). Dette ble oprinnelig brukt til å støpe vannrør for å håndtere kloakken i Bergen. Under andre verdenskrig ble sementstøperiet tatt i bruk av den tyske okkupasjonsmakten, for å bygge ubåtbunkerer og festningsanlegget til ubåten «Bruno».

Figur 12. Registrerte kulturminner i området (Riksantikvaren, 2022)

5. Planens konsekvens

5.1 Omkringliggende bygningsmiljø

Planen har ingen direkte påvirkning på bygningsmiljøet. Forbindelsen mellom naustet og vannet vil ikke bli brutt. Alrekstad skole kan bli indirekte påvirket ved at utsikten ut mot vannet blir redusert.

5.2 Andre typer kulturmiljø

Ingen av kulturmiljøene innenfor plangrensen, verken de gamle veifarene eller steingjerdet, vil bli påvirket av utbyggingen.

De automatisk fredete kulturmiljøene som ligger utenfor planområdet anses heller ikke for å bli påvirket av tiltaket.

6. Konklusjon

Dersom planlagt tiltak iverksettes vil konsekvensen for kulturminner være liten.

Det vil ikke være aktuelt å bruke eksisterende bygg på nytt, da dette ikke finnes på tomten. Ingen bygg blir heller revet.

7. Kilder

- Bergen kommune. (2001, Januar 25). *Bergen byarkiv*. Hentet fra Bergen byleksikon:
<https://www.bergenbyarkiv.no/bergenbyleksikon/arkiv/1423385>
- Bergen kommune. (2022, Juni). *Bergenskart*. Hentet fra Historiske kart og flyfoto:
<https://kart.bergen.kommune.no/portal/apps/webappviewer/index.html?id=6a2f21465d86402ca3fc326eaf884f8a>
- Byantikvaren. (2002). *Kulturminnegrunnlag for kommunedelplan Store Lungegårdsvann*. Bergen: Bergen kommune.
- Byantikvaren. (2013). *Kommunale skoler i Bergen; Kulturhistorisk rapport om skolebygg fra 1724 til 1979*. Bergen: Bergen kommune.
- Google. (2022). *Google maps*. Hentet fra Streetview.
- Instanes, B. (1966). Situasjonsplan, Storetveit Ungdomsskole.
- Krzywinski, J., & Nilsen, A. J. (2014). *Kulturminnegrunnlag, Storetveitvegen fra Brennhaugen til Wergeland*. Bergen: Byantikvaren.
- Meinstad, A. (1966). Arkitektkonkurranser; Ungdomsskole på Storetveit i Fana. *Arkitektnytt*, 1-15.
- Opplysningen 1881. (2022). *Kart 1881*. Hentet fra Skråfoto.
- Rambøll. (2021). Befaring.
- Riksantikvaren. (2022, Februar 20). *Askeladden*. Hentet fra Askeladden:
<https://askeladden.ra.no>
- Universitetet i Bergen. (2022). *Spesialsamlingen ved Universitetsbiblioteket i Bergen*. Hentet fra Marcus.